

nia ojcostwa Boga Ojca wobec ludzi. W myśl tej nauki Jezus Chrystus jest Synem Bożym „według natury”, człowiek zaś staje się dzieckiem poprzez adopcję; tę relację człowieka do Boga podkreślał zwłaszcza św. Augustyn. W dyskusji głos zabrał ks. prof. H. Pietras, którego wypowiedź miała równocześnie charakter podsumowujący całość obrad. Stwierdził on m.in., że o Bogu Ojcu można mówić w oparciu o to, jak objawił Go nam Jezus Chrystus (Justyn, Grzegorz z Nyssy, Grzegorz z Nazjanzu) oraz na podstawie doświadczenia (przedstawiciele szkoły antiocheńskiej, np. Teodoret z Cyru).

Anna Z. Zmorzanka

7. EGZEGEZA OJCÓW ŁACIŃSKICH OD POCZĄTKÓW DO GRZEGORZA WIELKIEGO (XXVIII Dni Augustiańskie Rzym, 6-8 V 1999)

W dniach 6-8 maja 1999 r. – pod patronatem włoskiego Prezydium Rady Ministrów – odbyło się w rzymskim Instytucie Patrystycznym «Augustinianum» międzynarodowe spotkanie naukowe na temat: *Egzegeza Ojców Łacińskich od początków do Grzegorza Wielkiego (L'esegesi dei Padri Latini dalle origini a Gregorio Magno)*. Symposium było XXVIII już z kolei Dniami Augustiańskimi, które zgromadziły wielu badaczy starożytności chrześcijańskiej z kościelnych i państwowych uniwersytetów oraz wyższych uczelni m.in. z Anglii, Austrii, Belgii, Francji, Holandii, Hiszpanii, Norwegii, Niemiec, Słowenii, Szwajcarii, Węgier, Włoch i USA.

Z polskich patrologów był obecny ks. prof. dr Waldemar Turek, jako przedstawiciel Papieskiego Uniwersytetu «Urbanianum» w Rzymie, ks. dr Leszek Misiarczyk – profesor patrologii Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, oraz niżej podpisany, jako przedstawiciel Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza w Rzymie. Należy tu także wspomnieć częściowy udział polskich księży studiujących w Wiecznym Mieście.

Symposium otworzył rektor Instytutu Patrystycznego «Augustinianum» – o. prof. dr Angelo Di Berardino OSA. Następnie wysłuchano odczytu inauguracyjnego, który wygłosił prof. dr Manlio Simonetti z rzymskiego Uniwersytetu „La Sapienza” na temat: *L'esegesi patristica in Occidente: caratteri e sviluppo*. Podczas przedpołudniowego spotkania pierwszego dnia symposium wygłoszono jeszcze dla wszystkich uczestników dwa następujące, dłuższe odczyty: Yves-Marie Duval (Paryż), *Jérôme et les prophètes*; oraz Basil Studer (Rzym), *L'esegesi: attualizzazione della Parola di Dio*. Podczas obrad, odbywających się równolegle w dwóch względnie trzech sekcjach (A, B i C), wygłoszono około 60 referatów (25-30 min.) i komunikatów (15 min.). Nie będziemy poruszać szczegółowo omawianych zagadnień, gdyż wygłoszone odczyty ukażą się drukiem na wiosnę 2000 r. w serii wydawniczej Instytutu Patrystycznego – «Studia Ephemeridis „Augustinianum”». Chcąc jednak przybliżyć przedstawiane na symposium odczyty, podamy teraz jedynie ich tytuły.

6 maja
SESJA POPOŁUDNIOWA

Sekcja A: *Afryka – od Tertuliana do Laktancjusza*

Fabio Ruggiero (Bologna), *Esegesi politica e uso della Scrittura nel «De corona» di Tertulliano*; Attila Jakab (Genewa), *Les béatitudes chez Tertullien. Préoccupations sociales ou spirituelles?*; Peter Bruns (Bochum), *Julianus Africanus und das Fortwirken der antiochenischen Exegese*; Allen Brent (Plymouth), *Cyprian's use of Scripture as „mores maiorum”*; Daniel De Decker (Bochum), *L'exégèse biblique du «De mortibus persecutorum» prêté à Lactance est-elle originale et intrinsèque?*; Michelangelo Tábet (Rzym), *L'esegesi greca nei commenti dei primi scrittori di lingua latina alla benedizione di Giacobbe a Giuda (Gn 49, 8-12)*; Giovanna Azzali Bernardelli (Bologna), *Osservazioni sull'uso e sulle funzioni delle concatenazioni scritturistiche.*

Sekcja B: *Zagadnienia ogólne*

Giulia Piccaluga (Rzym), *La tradizione sacra: funzione e interpretazione*; Mark Sheridan (Rzym), *„Digne deo”: A Traditional Greek Principle of Interpretation in Latin Dress*; Kari Elizabeth Bresen (Oslo), *Gender and Exegesis in the Latin Fathers*; David Hunter (St. Paul), *The Exegesis of the Latin Fathers in the Jovinianist Controversy*; Jean-Marie Auwers (Louvain), *La Vetus Latina et l'exégèse latine du livre de Tobie*; Enzo Lodi (Bologna), *L'esegesi dei testi biblici dei riti sacramentali in S. Pietro Crisologo.*

7 maja
SESJA PRZEDPOŁUDNIOWA

Sekcja A: *Wieki III-IV*

Johannes Irmscher (Berlin), *Origenes Latinus: gli scritti esegetici di Origene in traduzione latina*; Grazia Rapisarda (Katania), *Osservazioni sull'esegesi biblica di Cromazio di Aquileia*; Maria Veronese (Portogruaro), *La Scriptura nella raccolta di Würzburg attribuita a Priscilliano*; Paul Burns (Vancouver), *Hilary's Metaphor of the City: Two Uses and Their Consequences in the «Tractatus super Psalmos»*; Miran Spelić (Ljubljana), *Vittorino di Petovio, profeta diventato esegeta*; Americo Miranda (Rzym), *„Homo spiritualis” nell'Ambrosiaster. La prima esegesi in latino di un passo controverso della 1 Cor.*

Sekcja B: *Św. Augustyn*

Adolf Primmer (Wiedeń), *Der Exeget in Aktion: Augustinus, En. in ps. 61*; Hildegund Müller (Wiedeń), *Literarische Einheit in der exegetischen Predigt Augustins: Beobachtungen an den «Enarrationes in Psalmos»*; Isabelle Bochet (Rucil), *L'expérience de la conversion selon les 32 premières «Enarrationes in Psalmos» de saint Augustin*; Frederick van Fleteren (Philadelphia), *Some Forgotten Principles of the Augustinian Hermeneutic*; Andrew Louth (Durham), *St Augustine's Interpretation of the Transfiguration of Christ*; Pierre-Marie Hombert (Paryż), *L'exégèse au-*

gustinienne de Jn 3,13. *Entre Orient et Occident*; Maria Pia Ciccarese (Rzym), *Tra storia e simbolo: l'interpretazione agostiniana dell'arca di Noè*.

Sekcja C: **Św. Ambroży**

Michaela Zelzer (Wiedeń), *Le varie omelie bibliche dell'opera ambrosiana «De virginitate»*; Alicia Soler Merenciano (Walencja), *Las Parábolas del Evangelio en San Ambrosio*; Jean-Noël Guinot (Lion), *L'exégèse ambrosienne des apparitions pascales (Lc 24)*; Jan den Boeft (Amsterdam), *Elementi di esegesi negli inni di Sant'Ambrogio*; Susanne Müller-Abels (Sasbach), *Der Gebrauch der Apostelgeschichte bei Ambrosius von Mailand*; Waldemar Turek (Rzym), *I testi biblici del peccato contro lo Spirito Santo nell'esegesi ambrosiana*.

SESJA POPOŁUDNIOWA

Sekcja A: **Rufin, św. Hieronim**

Robert Somos (Pecs), *Rufinus of Aquileia, «De benedictione patriarcharum»*; Mihály Kránitz (Budapeszt), *Rufino interprete dell'esegesi biblica di Origene*; Benedetto Clausi (Katania), *Notazioni di ermeneutica biblica negli scritti polemici di Girolamo*; Luciana Mirri (Bologna), *Maria nell'esegesi di S. Girolamo*; Bazyl Degórski (Rzym), *Esegese geronimiana di Nm 33, 1-49 nella «Epistula 78»*; Josef Rist (Würzburg), *Hieronymus als Apologet, Exeget und Geschichtstheologe: Überlegungen zu den «Commentarii in Daniele»*; Marianne Saghy (Budapeszt), *Biblical Exegesis for Women? Jerome on the Song of Songs*.

Sekcja B: **Św. Augustyn**

François Decret (Aix-les-Bains), *Exégèse et polémique chez Evodius d'Uzalis*; Éric Rebillard (Paryż), *Exégèse et orthodoxie: Augustin et Pélage sur la grâce*; Clemens Weidmann (Wiedeń), *Zur exegetischen Technik Augustins in den ältesten «Enarrationes in Psalmos»*; Dorothea Weber (Wiedeń), *„In scripturis exponendis tirocinium meum succubuit”. Zu Augustins frühen Versuchen einer Genesis-Exegese*; Thomas Martin (Villanova), *Reading the Psalms of David Through Paul: Augustine's Commentary on Psalm 31*; Michael Cameron (Chicago), *The Importance of «Contra Faustum» in Augustine's Exegesis*.

8 maja

SESJA PRZEDPOŁUDNIOWA

Sekcja A: **Wiek V-VI**

Pierre Hamblenne (Bruksela), *Le point sur Apponius*; Angela Russell Christman (Baltimore), *Christian Virtue in the Exegesis of Ezekiel 1 from Ambrose of Milan to Gregory the Great*; Marie-Anne Vannier (Strasbourg), *L'influence d'Origène sur l'exégèse de Jean Cassien*; Stephan Kessler (Wiedeń), *Theorie und Praxis der Exegese bei Gregor dem Großen. Zur «Epistula ad Leandrum»*; Jean Stern (Grenoble), *Isral et l'Eglise dans l'exégèse de saint Grégoire le Grand*.

Sekcja B: Św. Augustyn

Giancarlo Pani (Rzym), *Il «De spiritu et littera» e l'esegesi di alcuni passi della «Lettera ai Romani»*; George Lawless (Rzym), *Jo. ev. tr. 40, 10, „Homo Viator”*: *A Biblical Résumé of Augustine's Basic Thought*; Siver Dagemark (Mölnlycke), *Possidius' Use of the Bible: An Examination of Intertextuality in the Vita Augustini*; Gyögy Heidl (Pecs), *«Hebraica veritas» and Hubris: A Remark on the Debate Between Jerome and Augustine*; Robert Dodaro (Rzym), *La teoria retorica dell'aptum nell'esegesi agostiniana*.

KOŃCOWE POSIEDZENIE OGÓLNE

Martine Dulaey (Paryż), *Recherches sur les sources exégétiques d'Augustin dans les 32 premières «Enarrationes in Psalmos»*.

Tak oto w schemacie przedstawiał się program XXVIII Dni Augustiańskich. Towarzyszył im program społeczny, w zakres którego weszły następujące wydarzenia: przyjęcie zorganizowane w ogrodzie „Augustinianum” (6 V, godz. 19³⁰) oraz zwiedzanie Ambasady Austriackiej przy Stolicy Świętej (7 V, godz. 18³⁰; zwiedzanie połączone zostało z przyjęciem wydanym przez Ambasadora). Jak widać chociażby z wyżej wymienionych zagadnień, tematyka XXVIII Dni Augustiańskich była bogata i naświetlana z różnorodnych stron. Samo spotkanie patrystyczne, jak ufamy, przyczyni się – szczególnie wówczas, gdy ukażą się drukiem jego akta – do głębszego poznania egzegezy łacińskich Ojców Kościoła.

Bazyli Degórski, OSPPE – Rzym

**8. VI SYMPOZJUM O ŚW. PAWLE
(Tars, 27-30 czerwca 1999)**

W 32-33 tomie „Vox Patrum” (s. 581-583) miałem okazję pisać o sympozjach organizowanych od 1989 r. w Turcji pod patronatem włoskiego stowarzyszenia kulturalnego o nazwie *Eteria* oraz ojców kapucynów z włoskiej prowincji Farma. Te międzynarodowe konferencje odbywające się raz do roku (na przemian w Tarsie bądź w Efezie) dotyczą życia i pism apostołów św. Jana i św. Pawła, którzy część swojego życia spędzili właśnie w Azji Mniejszej.

Tegoroczne VI Sympozjum o św. Pawle odbyło się w Tarsie w dniach 27-30 czerwca. Zostało uroczyste otwarte przez kard. Camillo Ruini, Wikariusza Papieża na diecezję Rzymską, i zaprezentowane przez prof. Luigi Padovese, dziekana Franciszkańskiego Instytutu Duchowości istniejącego w ramach Papieskiego Ateneum „Antonianum” w Rzymie. W referatach omawiających typowo biblijne aspekty nauczania Pawłowego poruszono m.in. następujące zagadnienia: stosunek Apostoła do literatury powstałej w Qumran (M. Nobile); adresaci tekstu Listu do Filipian 3,2 (U. Vanni); znaczenie terminu *Prawo* w tekście Listu do Rzymian 8,4 (R. Penna); relacja między Żydami i chrześcijanami w Dziejach Apostolskich (G. Ghiberti);